

The Role of Social Capital in the Political Socialization of Students in Iran's Education System (Case Study: Markazi Province)

Roya. Zangbari¹, Hossain. Ajdarizadeh^{2*}, Mohammad Hossein. Pouryani³

¹ Ph.D. Student, Department of Political Sociology, Naragh Branch, Islamic Azad University, Naragh, Iran

² Assistant Professor, Department of Islamic Studies and Sociology, Naragh Branch, Islamic Azad University, Naragh, Iran

³ Assistant Professor, Department of Political Sociology, Naragh Branch, Islamic Azad University, Naragh, Iran

* Corresponding author email address: hajdarizadeh@rith.ac.ir

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Zangbari, R., Ajdarizadeh, H., & Pouryani, M. H. (2025). The Role of Social Capital in the Political Socialization of Students in Iran's Education System (Case Study: Markazi Province). *Journal of Social-Political Studies of Iran's Culture and History*, 4(4), 1-14.

© 2025 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

ABSTRACT

In contemporary societies, the role of social capital in the political socialization of students is central to political discourse. Education, as the custodian of the political system and a pivotal factor in political development, serves as the primary agent for the political socialization of adolescents and youth within the framework of national political culture. This study examines the role of social capital in the political socialization of students in the education system of Markazi Province, Iran. When schools succeed in politically socializing students, a form of harmony and cohesion is fostered between society's constituents and its leaders, thereby facilitating development. Identifying factors influencing the political socialization of students is thus essential. This research employs a survey method to investigate the relationship between two variables: social capital and political socialization. The statistical population includes all high school students in Markazi Province, with a sample size of 388 individuals selected through multistage stratified random sampling. Data collection was conducted using a researcher-designed questionnaire. Findings indicate a significant positive relationship between the variable of family social capital and the political socialization of students. Additionally, the variables of students' communication networks with teachers and peers exhibited weak but significant relationships with political socialization. The validity of the questionnaires was assessed through face validity, and reliability was estimated using Cronbach's alpha coefficients.

Keywords: Political Socialization, Social Capital, Family, Teachers, Peer Groups.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Political socialization, a process through which individuals learn and internalize political norms, values, and behaviors, is a cornerstone of stable and cohesive societies. In contemporary discourse, the intersection of social capital and political socialization is increasingly emphasized. Social capital, defined as the networks, norms, and trust that facilitate coordination and cooperation within a society, plays a pivotal role in shaping individuals' political outlook and engagement (Cohen, 2017; Putnam, 1967; Putnam, 1993).

The education system, particularly schools, serves as a primary venue for political socialization, acting as a bridge between individual development and national political culture. In Iran, the Ministry of Education is a key institutional actor in this domain, tasked with fostering political awareness, participation, and alignment with national values among students (Alagheband, 2007). However, the degree to which schools succeed in this mission often depends on external factors, including family background, peer relationships, and the broader community context.

This study explores the role of social capital in political socialization, focusing on high school students in Markazi Province, Iran. Specifically, it investigates how family-based social capital and networks of communication with teachers and peers contribute to students' political engagement and awareness. Drawing on foundational theories of social capital and political socialization (Putnam, 1967; Coleman, 1990), the research hypothesizes that higher levels of social capital correlate positively with increased political socialization among students.

Methods and Materials

A mixed-method approach, combining survey and quantitative analysis, was employed. The study's population comprised all high school students in Markazi Province, totaling approximately 45,059 individuals. A sample of 388 students was selected through multistage stratified random sampling. Data collection involved a researcher-designed questionnaire, which underwent validity assessment through face validity and reliability testing using Cronbach's alpha.

Key variables included family social capital and students' communication networks with teachers and peers, measured against dimensions of political socialization such as political awareness, political commitment, national and religious identity, political attitudes, and political participation.

Findings

The analysis yielded the following results:

- Family Social Capital:** A significant positive relationship was observed between family social capital and students' political socialization. The Pearson correlation coefficient was calculated at 0.485, indicating a moderate direct relationship. The p-value was less than 0.001, confirming the statistical significance of this relationship at the 95% confidence level.
- Teacher Networks:** The relationship between communication with teachers and political socialization was weak but statistically significant. The Pearson correlation coefficient was 0.103, with a p-value of 0.015, also confirming significance at the 95% confidence level.
- Peer Networks:** Similarly, peer networks showed a weak but significant positive correlation with political socialization. The Pearson correlation coefficient for this relationship was 0.114, with a p-value of 0.009, reinforcing its statistical significance.

Overall, 55.5% of the students demonstrated moderate levels of political socialization, 14.4% exhibited high levels, and 30.1% had low levels. Among the various dimensions of political socialization:

- **Political Awareness:** This dimension had the highest frequency of students scoring in the "high" category.
- **Political Participation:** This dimension was the weakest, with the lowest number of students scoring in the "high" category.

In summary, family social capital emerged as the most influential factor, while networks with teachers and peers played lesser roles in shaping the political socialization of students.

Discussion and Conclusion

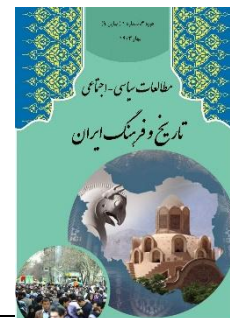
The findings underscore the critical role of family-based social capital in shaping students' political socialization. Consistent with previous studies (Ghaffari, 2008), the data suggest that families serve as primary agents of political education, providing the trust, norms, and networks necessary for fostering political engagement.

While school-based networks with teachers and peers contribute to political socialization, their influence appears secondary to that of the family. This aligns with theoretical perspectives emphasizing the foundational role of early socialization within familial contexts (Mehri, 2005). The relatively weak correlations associated with school networks may reflect institutional or cultural barriers to political discourse within educational settings.

From a policy perspective, these findings highlight the need for integrated strategies that leverage both familial and institutional resources to enhance political socialization. Efforts to strengthen family engagement in political education, coupled with initiatives to foster more dynamic and participatory environments in schools, could yield significant benefits. For example, incorporating civic education into school curricula and encouraging dialogue between students and educators on political topics could bridge the current gaps in school-based socialization (Israel et al., 2001).

Future research should investigate the interplay of social capital and political socialization in diverse socio-cultural contexts, considering variables such as socio-economic status and regional disparities. Expanding the scope of analysis to include other stakeholders, such as policymakers and community leaders, may also provide valuable insights into optimizing political socialization processes.

In conclusion, the study reaffirms the centrality of social capital, particularly familial ties, in political socialization. As Iran continues to navigate complex political and social transformations, empowering youth through enhanced social capital and education systems remains a vital pathway to national cohesion and development.

نقش سرمایه اجتماعی بر جامعه پذیری سیاسی دانش آموزان در نظام آموزش و پرورش ایران (مورد مطالعه استان مرکزی)

رویا زنگباری^۱، حسین اژدریزاده^{۲*}، محمد حسین پوریانی^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه جامعه شناسی سیاسی، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران

۲. استادیار، گروه معارف اسلامی و جامعه شناسی، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران

۳. استادیار، گروه جامعه شناسی سیاسی، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران

* ایمیل نویسنده مسئول: hajdarizadeh@rith.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله

پژوهشی اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

زنگباری، رویا، اژدریزاده، حسین. و پوریانی، محمد حسین. (۱۴۰۴). نقش سرمایه اجتماعی بر جامعه پذیری سیاسی دانش آموزان در نظام آموزش و پرورش ایران (مورد مطالعه استان مرکزی). *مطالعات سیاسی-اجتماعی تاریخ و فرهنگ ایران*, ۴(۴), ۱-۱۴.

در مقاله حاضر در جوامع امروزی، نقش سرمایه اجتماعی در جامعه پذیری سیاسی دانش آموزان، در کانون مباحث سیاسی قرار دارد. آموزش و پرورش به عنوان حافظ نظام سیاسی و عامل مؤثر در توسعه سیاسی عامل اصلی جامعه پذیری سیاسی نوجوانان و جوانان در فرهنگ سیاسی ملی است. پژوهش حاضر به بررسی نقش سرمایه اجتماعی بر جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان در نظام آموزش و پرورش استان مرکزی پرداخته است. در صورت توفیق مدارس در جامعه‌پذیر کردن دانش‌آموزان از حیث سیاسی، نوعی هم‌نوایی و همبستگی در بین بدنه جامعه و مدیران و حاکمان ایجاد می‌شود که مسیر توسعه را هموار می‌سازد و ضروری است عوامل مؤثر بر جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان شناسایی گردد. این تحقیق به شیوه پیمایش در پی بررسی رابطه دو متغیر سرمایه اجتماعی و جامعه‌پذیری سیاسی است. جامعه آماری کلیه دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم استان مرکزی با حجم نمونه ۳۸۸ نفر به صورت پیمایشی به شیوه نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. تکنیک جمع‌آوری داده‌ها به وسیله پرسشنامه محقق ساخته انجام گرفته است. یافته‌ها حاکی از آن بود که بین متغیر سرمایه اجتماعی خانواده و جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان رابطه مثبت و معناداری برقرار است. همچنین دو متغیر شبکه ارتباطی دانش‌آموزان با معلمان و شبکه ارتباطی دانش‌آموزان با همسالان رابطه معنادار و ضعیفی با جامعه‌پذیری سیاسی داشتند. روایی پرسشنامه‌ها به شیوه صوری ارزیابی شد و پایایی با استفاده از ضرائب آلفای کرونباخ برآورد گردید.

کلیدواژگان: جامعه‌پذیری سیاسی، سرمایه اجتماعی، خانواده، معلمان، گروه همسالان

© ۱۴۰۴ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

مقدمه

یکی از حوزه‌هایی که در بحث از کارکردهای سیاسی سرمایه اجتماعی تاکنون کمتر بررسی شده «نقش سرمایه اجتماعی در جامعه پذیری سیاسی» است. در جوامع امروزی سرمایه اجتماعی و نقش و جایگاه آن در جامعه پذیری سیاسی دانش آموزان در کانون مباحث سیاسی قرار دارد و از طرفی آموزش و پرورش به عنوان حافظه نظام سیاسی و عامل موثر در توسعه سیاسی همچنان عامل اصلی جامعه پذیری سیاسی نوجوانان و جوانان در فرهنگ سیاسی ملی است (Mehri, 2005; Putnam, 1967; Putnam, 1993)؛ لذا در این مقاله کوشیده‌ایم ضمن تبیین مفهوم سرمایه اجتماعی و جامعه پذیری سیاسی نقش سرمایه اجتماعی در جامعه پذیری سیاسی دانش آموزان را بیان کنیم.

در این مقاله از بین نهادهای دولتی متولی جامعه پذیری سیاسی در جمهوری اسلامی ایران نهاد آموزش و پرورش (دانش آموزان مقطع متوسطه دوم استان مرکزی) را به عنوان مطالعه موردی موضوع بررسی کمی و کیفی قرار داده است تا بدین ترتیب به فهمی تازه از نسبت بین سرمایه اجتماعی و جامعه پذیری سیاسی دست یافته و زمینه برای نائل آمدن به کشور، عرصه‌ای جدید از کارکردهای سیاسی سرمایه اجتماعی فراهم گردد.

در این مقاله تلاش می‌گردد در ارتباط با نظام آموزش و پرورش در بین مخاطبان مورد نظر، یعنی دانش آموزان مقطع متوسطه دوم، در بخش اول به شاخص‌های عمده سرمایه اجتماعی خانواده، «معلمان» و «گروه همسالان»^۲ که مورد اندازه‌گیری قرار گرفته و پس از آن شاخص‌های جامعه پذیری سیاسی یعنی «نگرش سیاسی»^۳، «آگاهی سیاسی»^۴ و «مشارکت سیاسی»^۵ دانش آموزان مورد سنجش قرار بگیرد. توفیق مدارس و نظام آموزش و پرورش در مسیر جامعه‌پذیر کردن دانش‌آموزان از حیث سیاسی به عوامل متعدد و مختلفی بستگی دارد. با این حال بنظر می‌رسد، دانش‌آموزان و کادر مدرسه اعم از: مدیران، معاونان و معلمان با همکاری نهاد خانواده به عنوان سرمایه اجتماعی عظیمی برای یک نظام سیاسی هستند (Alagheband, 2007; Chalabi, 1996; Cohen, 2017; Hezarjaribi et al., 2013) تا نهایتاً به پرسش اصلی این مقاله "آیا سرمایه اجتماعی می‌تواند کارکرد تربیتی برای دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم استان مرکزی در فرایند جامعه‌پذیری سیاسی داشته باشد؟" پاسخ داده شود. فرضیه اصلی مقاله این است که به هر میزان که سطح سرمایه اجتماعی دانش‌آموزان استان مرکزی در خانواده و شبکه ارتباطی معلمان و گروه همسالان بالاتر باشد بر میزان جامعه‌پذیری سیاسی تأثیر می‌گذارد. بخشی از فرایند آموزش جامعه‌پذیری سیاسی هر جامعه‌ای در ارتباط با پرورش سیاسی نظام موجود است، که محتوای این پرورش سیاسی را باید از طریق دانش آموزان بررسی کرد.

اهمیت این بحث بدین سبب است که اگر غفلت و بی‌اعتنایی به تعلیم و تربیت سیاسی صورت گیرد، موجب شکاف نسل‌های مختلف با آموزه‌ها و هنجارهای سیاسی و بی‌اعتنایی جوانان نسبت به سرنوشت کشور و آسیب‌پذیری آنان می‌شود و گسست میان کارگزاران نظام با بخشی از جامعه (به خصوص دانش‌آموزان) و عدم توجه به این امر باعث فزونی آن می‌شود. در صورتی که جامعه‌پذیری سیاسی مورد توجه حاکمیت قرار بگیرد، این امر به توسعه فرهنگی و اجتماعی جامعه، وحدت و انسجام ملی و توسعه سیاسی و اقتصادی کمک شایانی می‌نماید. لذا، هدف پژوهش حاضر نقش سرمایه اجتماعی بر جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان در نظام آموزش و پرورش استان مرکزی بود.

روش پژوهش

1. Social capital
2. Peer group
3. Political attitude
4. Political awareness
5. Political participation

پژوهش حاضر باروش کتابخانه‌ای و پیمایشی صورت پذیرفت. ابتدا با رجوع به ادبیات نظری و تجربی فرضیات پژوهش استخراج شد. سپس این فرضیات با استفاده از نتایج حاصل از پیمایش به بوته آزمون گذاشته شد. جامعه آماری تحقیق کلیه دانش آموزان متوسطه دوم استان مرکزی بودند. این تعداد مبتنی بر آمار اداره آموزش و پرورش استان حدود ۴۵۰۵۹ دانش آموز تخمین زده شد. حجم نمونه تحقیق مطابق با فرمول کوکران ۳۸۸ نفر برآورده گردید. نمونه گیری به شیوه تصادفی مطابق چندمرحله‌ای صورت پذیرفت. این شیوه نمونه‌گیری حاصل ترکیب دو نوع نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای و طبقه‌بندی است. بدین ترتیب ابتدا از خوشه‌ها که مناطق مختلف آموزشی بودند نمونه‌گیری به عمل آمد و بعد عناصر نهایی نمونه‌گیری یعنی دانش آموزان به هرکدام از زیرگروه‌ها به نسبت مقتضی اختصاص داده شد. متغیرهای تحقیق با استفاده از پرسشنامه‌های محقق ساخته مورد سنجش قرار گرفتند. متغیر وابسته جامعه پذیری سیاسی در پنج بعد آگاهی سیاسی، تعهد و فاداری، هویت دینی و ملی، نگرش سیاسی و مشارکت سیاسی مورد سنجش قرار گرفت. متغیرهای مستقل سرمایه اجتماعی خانواده و شبکه ارتباطی دانش آموزان (با معلمان و گروه‌های همسال) نیز با چند گویه سنجش شدند. برای تعیین اعتبار پرسشنامه‌ها از اعتبار صوری یا اعتبار داوران استفاده شد به این معنا که ابزار تحقیق در اختیار افراد صاحب نظر قرار داده شده است و با توجه به نظرات آن‌ها تصحیح لازم بر روی ابزار تحقیق صورت گرفت. برای سنجش پایایی که دلالت به ثبات و سازگاری درونی گویه‌های مربوط به متغیرهای درشت یا سازه‌های تحقیق دارد از پیش آزمون و نتایج آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد.

جدول ۱

ضرائب آلفای کرونباخ

متغیر	آلفای کرونباخ اولیه	آلفای کرونباخ تصحیح شده	تعداد گویه
آگاهی سیاسی	۰/۷۶۵	۰/۷۸۲	۶
تعهد و وفاداری	۰/۷۲۴	۰/۷۶۶	۸
هویت دینی و ملی	۰/۸۱۱	۰/۸۱۸	۷
نگرش سیاسی	۰/۷۱۵	۰/۷۲۸	۶
مشارکت سیاسی	۰/۸۳۰	۰/۸۳۲	۱۱
سرمایه اجتماعی خانواده	۰/۷۵۷	۰/۷۶۵	۸
شبکه ارتباطی دانش آموزان با معلمان	۰/۹۳۶	۰/۹۳۶	۶
شبکه ارتباطی دانش آموزان با همسالان	۰/۷۹۵	۰/۷۹۵	۵

یافته‌ها

بر اساس داده‌های بدست آمده، ۵۶/۸ درصد از پاسخگویان را دانش آموزان پسر و ۴۳/۲ درصد را دانش‌آموزان دختر تشکیل داده بودند. از حیث ترکیب سنی، دانش آموزان بین ۱۸-۱۵ سال بودند. ۴/۱۵ درصد افراد جامعه مطالعه شده سال اول دبیرستان، ۶/۳۴ درصد سال دوم دبیرستان و ۵۰ درصد در سال سوم دبیرستان بودند. به لحاظ رشته تحصیلی، ۳۱/۹ درصد در رشته علوم انسانی، ۲۱/۲ درصد در رشته علوم تجربی، ۱۵/۷ درصد در رشته ریاضی، ۲۲ درصد هنرستانی و ۲/۹ درصد در رشته کار و دانش تحصیل می‌کردند. از لحاظ ویژگی‌های اجتماعی، وضعیت تحصیل خانواده دانش آموز نشان داد که ۱/۳ درصد پدران افراد مطالعه شده، بی‌سواد و مابقی باسوادند که ۱۵/۲ درصد آنان سواد در سطح ابتدایی، ۲۶/۴ درصد در سطح متوسطه، ۲۳/۳ درصد در سطح دیپلم و ۳۳/۸ درصد تحصیلات عالی داشتند. در بین مادران افراد مطالعه شده، ۸/۱ درصد بی‌سواد و مابقی باسوادند که ۱۳/۹ درصد آنان سواد در سطح ابتدایی، ۳۰/۶ درصد در سطح متوسطه، ۲۹/۳ درصد

در سطح دیپلم و ۳/۲۴ درصد تحصیلات عالی داشتند. از حیث وضعیت اشتغال پدر، ۹۱/۸ درصد پدران دانش آموزان مطالعه شده شاغل، ۵/۲ درصد بیکار و ۳/۲ درصد بازنشسته بودند. همینطور وضعیت اشتغال مادر نشان داد که ۲۴/۲ درصد شاغل، ۷۳/۲ درصد خانه‌دار و ۲/۳ درصد بازنشسته هستند.

متغیر وابسته جامعه پذیری سیاسی در پنج بعد آگاهی سیاسی-اجتماعی، تعهد و وفاداری سیاسی، هویت دینی و ملی، نگرش سیاسی و مشارکت سیاسی-اجتماعی مورد سنجش واقع شد. مبتنی بر شاخص سه گانه نمرات بدست آمده برای هر بعد در سه دسته بالا، متوسط و پایین قرار گرفت. نتایج در **جدول ۲** گزارش شده است.

جدول ۲

خروجی شاخص سه گانه برای متغیر جامعه پذیری سیاسی به تفکیک ابعاد

سازه ها	پایین	متوسط	بالا
آگاهی سیاسی-اجتماعی	۶۰	۲۰۵	۱۱۷
فرآوانی مطلق			۳۰/۶
فرآوانی درصدی	۱۵/۷	۵۳/۷	۵۶
تعهد و وفاداری سیاسی و اجتماعی	۱۴	۳۱۲	۱۴/۷
فرآوانی مطلق			۱۰۵
فرآوانی درصدی	۳/۷	۸۱/۷	۲۷/۵
هویت دینی و ملی	۳۹	۲۳۸	۶۴
فرآوانی مطلق			۱۶/۸
فرآوانی درصدی	۱۰/۲	۶۲/۳	۲۶
نگرش سیاسی	۲۴	۲۹۴	۶/۸
فرآوانی مطلق			۲۶
فرآوانی درصدی	۶/۳	۷۷	۶/۸
مشارکت سیاسی-اجتماعی	۷۵	۲۸۱	۲۶
فرآوانی مطلق			۶/۸
فرآوانی درصدی	۱۹/۶	۷۳/۶	۶/۸

همچنان که در **جدول ۲** مشخص است، در میان ابعاد پنجگانه، بعد آگاهی سیاسی-اجتماعی بیشترین فراوانی را در دسته بالا دارد. بعد هویت دینی-ملی از این حیث در رتبه دوم قرار می‌گیرد. بعد مشارکت سیاسی-اجتماعی نیز کمترین فراوانی را در دسته بالا دارد. جهت تجمیع یافته‌های توصیفی حاصل شده پیرامون متغیر وابسته، شاخص سه گانه برای متغیر کلی جامعه‌پذیری سیاسی ساخته شد. نتایج در **جدول ۳** گزارش شده است.

جدول ۳

خروجی شاخص سه گانه برای متغیر جامعه پذیری سیاسی

جامعه پذیری سیاسی	فراوانی مطلق	فراوانی درصدی
پایین	۱۱۵	۳۰/۱
متوسط	۲۱۲	۵۵/۵
بالا	۵۵	۱۴/۴
جمع	۳۸۲	۱۰۰

در مجموع ۱۱۵ نفر معادل ۳۰/۱ درصد از پاسخگویان، جامعه‌پذیری سیاسی پایینی داشتند. ۲۱۲ نفر معادل ۵۵/۵ درصد از پاسخگویان جامعه‌پذیری سیاسی متوسطی داشتند و ۵۵ نفر معادل ۱۴/۴ درصد از پاسخگویان نیز از جامعه‌پذیری سیاسی بالایی برخوردار بودند. جهت ایضاح روابط ابعاد گوناگون جامعه‌پذیری سیاسی، ضرائب همبستگی مربوط به هر بعد با سایر ابعاد محاسبه شد. نتایج در **جدول ۴** گزارش شده است. بیشترین همبستگی بین بعد نگرش سیاسی و بعد مشارکت سیاسی-اجتماعی وجود دارد (۰/۴۰۷) کمترین همبستگی نیز در بین ابعاد وفاداری و مشارکت سیاسی-اجتماعی وجود دارد (۰/۱۲۰) تمامی روابط در سطح ۰/۰۵ معنادار شده اند.

جدول ۴

ضرائب همبستگی بین ابعاد متغیر جامعه‌پذیری سیاسی

مؤلفه‌ها	آگاهی سیاسی	وفاداری	نگرش سیاسی	هویت دینی و ملی	مشارکت اجتماعی - سیاسی
آگاهی سیاسی	۱	۱۵۱**	۳۳۵**	۱۸۶**	۲۰۲**
		۰۰۳	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰
	۳۸۲	۳۸۲	۳۸۲	۳۸۲	۳۸۲
وفاداری	۱۵۱**	۱	۲۲۳**	۳۰۱**	۱۲۰*
	۰۰۳	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰	۰۱۹
	۳۸۲	۳۸۲	۳۸۲	۳۸۲	۳۸۲
نگرش سیاسی	۳۳۵**	۲۲۳**	۱	۳۴۴**	۴۰۷**
	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰
	۳۸۲	۳۸۲	۳۸۲	۳۸۲	۳۸۲
هویت دینی و ملی	۱۸۶**	۳۰۱**	۳۴۴**	۱	۳۱۵**
	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰
	۳۸۲	۳۸۲	۳۸۲	۳۸۲	۳۸۲
مشارکت اجتماعی-سیاسی	۲۰۲**	۱۲۰*	۴۰۷**	۳۱۵**	۱
	۰۰۰	۰۱۹	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰
	۳۸۲	۳۸۲	۳۸۲	۳۸۲	۳۸۲

جدول ۵ وضعیت متغیر مستقل سرمایه اجتماعی خانواده را مطابق با خروجی شاخص سه گانه نشان می‌دهد. مطابق با نتایج بدست آمده ۷۱ نفر معادل ۱۸/۶ درصد از پاسخگویان از حیث سرمایه اجتماعی خانواده در رده پایینی قرار می‌گیرند. ۲۶۶ نفر معادل ۶۹/۶ درصد از پاسخگویان از این حیث وضعیت متوسطی دارند و ۴۵ نفر معادل ۱۱/۸ درصد نیز از سرمایه اجتماعی خانواده بالایی برخوردار هستند.

جدول ۵

خروجی شاخص سه گانه برای متغیر سرمایه اجتماعی خانواده

سرمایه اجتماعی خانواده	فراوانی مطلق	فراوانی درصدی
پایین	۷۱	۱۸/۶
متوسط	۲۶۶	۶۹/۶
بالا	۴۵	۱۱/۸
جمع	۳۸۲	۱۰۰

جدول ۶ وضعیت متغیر مستقل شبکه ارتباطی دانش آموزان با معلمین را نشان می‌دهد. مطابق با خروجی شاخص سه گانه، ۱۳۴ نفر معادل ۳۵ درصد از پاسخگویان از حیث شبکه ارتباطی (با معلمین) در دسته پایینی قرار می‌گیرند. ۱۰۳ نفر معادل ۲۷ درصد از پاسخگویان از این حیث وضعیت متوسطی دارند و ۱۴۵ نفر معادل ۳۸ درصد نیز از این متغیر نمره بالایی می‌گیرند.

جدول ۶

خروجی شاخص سه گانه برای متغیر شبکه ارتباطی دانش آموزان با معلمین

شبکه ارتباطی با معلمین	فراوانی مطلق	فراوانی درصدی
پایین	۱۳۴	۳۵/۱
متوسط	۱۰۳	۲۷/۰
بالا	۱۴۵	۳۸/۰
جمع	۳۸۲	۱۰۰

جدول ۷ نیز وضعیت متغیر مستقل شبکه ارتباطی دانش آموزان با همسالان را نشان می‌دهد. مطابق با خروجی شاخص سه گانه، ۱۰۳ نفر معادل ۲۷ درصد از پاسخگویان از حیث شبکه ارتباطی (با همسالان) در دسته پایینی قرار می‌گیرند. ۱۹۵ نفر معادل ۵۱ درصد از پاسخگویان از این حیث وضعیت متوسطی دارند و ۸۴ نفر معادل ۲۲ درصد نیز از این متغیر نمره بالایی می‌گیرند.

جدول ۷

خروجی شاخص سه گانه برای متغیر شبکه ارتباطی دانش آموزان با همسالان

شبکه ارتباطی همسالان	فراوانی مطلق	فراوانی درصدی
پایین	۱۰۳	۲۷
متوسط	۱۹۵	۵۱
بالا	۸۴	۲۲
جمع	۳۸۲	۱۰۰

فرضیه ۱: بین سرمایه اجتماعی خانواده و میزان جامعه‌پذیری سیاسی دانش آموزان رابطه وجود دارد.

جدول ۸

خروجی آزمون پیرسون برای فرضیه اول

متغیرها	ضریب همبستگی پیرسون	Sig
جامعه‌پذیری سیاسی	سرمایه اجتماعی خانواده	۰/۴۸۵
		۰/۰۰۰

با توجه به خروجی آزمون پیرسون، همبستگی بین جامعه‌پذیری سیاسی دانش آموزان و سرمایه اجتماعی خانواده در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. همچنین مقدار ضریب همبستگی پیرسون برابر ۰/۴۸۵ می‌باشد که از رابطه مستقیم و متوسط بین این دو متغیر حکایت می‌کند. بنابراین فرضیه اول تحقیق مبنی بر رابطه بین جامعه‌پذیری سیاسی دانش آموزان و سرمایه اجتماعی خانواده پذیرفته می‌شود.

فرضیه ۲: بین شبکه ارتباطی دانش‌آموزان با معلمان و میزان جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

جدول ۹

خروجی آزمون پیرسون برای فرضیه دوم

متغیرها	ضریب همبستگی پیرسون	Sig
جامعه‌پذیری سیاسی	۰/۱۰۳	۰/۰۱۵

شبکه ارتباطی (با معلمان)

با توجه به خروجی آزمون پیرسون، همبستگی بین جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان و شبکه ارتباطی دانش‌آموزان با معلمان در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. همچنین مقدار ضریب همبستگی پیرسون برابر ۰/۱۰۳ می‌باشد که حکایت از رابطه مستقیم اما ضعیف بین این دو متغیر دارد. بنابراین فرضیه اول تحقیق مبنی بر رابطه بین جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان و شبکه ارتباطی دانش‌آموزان با معلمان پذیرفته می‌شود.

فرضیه ۳: بین شبکه ارتباطی دانش‌آموزان با همسالان و میزان جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

جدول ۱۰

خروجی آزمون پیرسون برای فرضیه سوم

متغیرها	ضریب همبستگی پیرسون	Sig
جامعه‌پذیری سیاسی	۰/۱۱۴	۰/۰۰۹

شبکه ارتباطی (با همسالان)

با توجه به خروجی آزمون پیرسون، همبستگی بین جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان و شبکه ارتباطی دانش‌آموزان با همسالان در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. همچنین مقدار ضریب همبستگی پیرسون برابر ۰/۱۱۴ می‌باشد. این مقدار نشان دهنده رابطه مستقیم و ضعیف بین دو متغیر است. بنابراین فرضیه سوم تحقیق مبنی بر رابطه بین جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان و شبکه ارتباطی دانش‌آموزان با همسالان پذیرفته می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

یکی از کارکردهای مهم آموزش و پرورش، جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان است. با توجه به اینکه جوانان به عنوان یکی از ظرفیت‌های مهم برای ثبات یا بی‌ثباتی و اجماع یا گسستگی جامعه محسوب می‌شوند، تربیت سیاسی افراد سازگار با ارزش‌ها و اهداف نظام سیاسی، مسئله‌ای پراهمیت می‌باشد. جامعه‌پذیری سیاسی فرایندی است مشتمل بر شناخت؛ یعنی آنچه فرد در باره نظام، موجودیت و نوع عملکرد آن می‌داند یا باور می‌کند؛ احساسی که فرد نسبت به نظام پیدا می‌کند، از قبیل وفاداری، حس درک مسئولیت و تکلیف مدنی و شعور و شایستگی سیاسی، یعنی آگاهی از نقشی که فرد باید در نظام سیاسی خاص خود ایفا کند. جامعه‌پذیری سیاسی بنا بر تعریف کلمن، نوعی فراگیری ناشی از جستجوی آگاهانه توانایی سیاسی به منظور نهادی ساختن الگوهای انسجام و الگوهای مشارکت و توزیع مناسب منابع است. هدف آشکار تربیت سیاسی، شکل دادن رفتارهای کودکان و نوجوانان به اقتضای قالب‌های اجتماعی و سیاسی است. به عبارت دیگر این مفهوم فراگردی است که شخص از طریق آن جهت‌گیری سیاسی اساسی خود را در محیط جامعه کسب می‌کند (Mehri, 2005; Nazoktabar, 2011).

در ادبیات نظری، عوامل متعددی در نسبت با جامعه‌پذیری سیاسی مطرح شده‌اند. برخی از این عوامل نقشی مستقیم در پرورش نوعی جامعه‌پذیری سیاسی مطلوب دارند و برخی دیگر نقشی میانجی و تعدیل‌کننده ایفا می‌کنند.

در این میان متغیر سرمایه اجتماعی جایگاه ویژه‌ای دارد. مفهوم سرمایه اجتماعی از دهه ۱۹۶۰ و با کاربرد این مفهوم توسط نظریه‌پردازانی چون کلمن، پوتنام و بورديو، کوهن بطور جدی وارد ادبیات نظری شد. سرمایه اجتماعی به بیان کلی چسب بین گروه‌های اجتماعی است. این نوع سرمایه برقراری ارتباطات را در بین افراد تسهیل می‌کند. سرمایه اجتماعی بر خلاف سرمایه‌های اقتصادی و انسانی در نسبت فرد با جامعه متبلور می‌شود و درست به همین دلیل این نوع سرمایه برای فرآیند جامعه‌پذیری بطور اعم، و جامعه‌پذیری سیاسی بطور خاص، اهمیت پیدا می‌کند. زیرا افراد با پشتوانه یک سرمایه اجتماعی غنی، پیوندهای استوارتری را با جامعه خود برقرار می‌سازند و ازین رو ارزش‌های مناسب جامعه را نیز با توفیق بیشتری درونی می‌سازند (Israel et al., 2001; Mehri, 2005; Nazoktabar, 2011). در پژوهش حاضر تلاش شد نسبت سرمایه اجتماعی دانش‌آموزان و جامعه‌پذیری سیاسی آنان از منظری نسبتاً نو بررسی شود. برای این منظور دو دسته سرمایه اجتماعی مدنظر قرار گرفت. تربیت سیاسی دانش‌آموزان، به عنوان یکی از اهداف اصلی آموزش و پرورش، به دلیل اهمیت آن در تحول و تعالی جامعه بسیار حائز اهمیت است. جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان، به معنای توانایی آن‌ها در درک و شناخت ابعاد سیاسی جامعه، مشارکت فعال در امور عمومی و تحمل مسئولیت‌های اجتماعی است. همان‌طور که نتایج مطالعه نشان داد، سرمایه اجتماعی خانواده و محیط مدرسه به عنوان دو عامل کلیدی در تربیت سیاسی دانش‌آموزان مؤثر هستند.

سرمایه اجتماعی خانواده، به معنای شبکه‌ها و روابط اجتماعی مثبتی است که فرد با خانواده و دیگر اعضای آن دارد. این شبکه‌ها و روابط اجتماعی، از طریق ارائه مدل‌های نقش برای دانش‌آموزان، ایجاد اعتماد به نفس و ارزش‌های اجتماعی، تأثیرگذاری بر نگرش‌های سیاسی و انتظارات از نظام سیاسی، به تربیت سیاسی دانش‌آموزان کمک می‌کنند (Ghaffari, 2008; Putnam, 1993).

علاوه بر سرمایه اجتماعی خانواده، سرمایه اجتماعی شکل گرفته در محیط مدرسه نیز در تربیت سیاسی دانش‌آموزان مؤثر است. این شامل شبکه‌های روابطی در محیط مدرسه، شرکت در فعالیت‌های اجتماعی، فرصت‌های یادگیری و شرکت در بحث‌های سیاسی است. این عوامل، به کمک تقویت شبکه‌های اجتماعی و ترویج مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی، به تربیت سیاسی دانش‌آموزان کمک می‌کنند. بنابراین، به منظور تربیت سیاسی کامل دانش‌آموزان، لازم است که برای ایجاد و تقویت سرمایه اجتماعی خانواده و شکل گرفته در محیط مدرسه، تلاش شود. در این راستا، باید از طریق برگزاری کلاس‌ها و ارائه بسترهای مناسب، این عوامل را تقویت کرده و به تربیت سیاسی دانش‌آموزان کمک کرد.

سرمایه اجتماعی خانواده و محیط مدرسه از مهمترین عواملی است که بر تربیت سیاسی و ارتباطات اجتماعی دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد. به عنوان مثال، روابط درون خانواده و کیفیت ارتباط بین والدین و فرزندان می‌تواند به عنوان شاخص‌های سرمایه اجتماعی خانواده مطرح شود. براساس تئوری کلمن، این نوع سرمایه اجتماعی می‌تواند بر رشد شناختی فرزندان و کیفیت ارتباط بین والدین و فرزندان تأثیرگذار باشد.

روابط درون خانواده و کیفیت روابط نوجوانان می‌تواند در شکل‌گیری الگوهای رفتاری در بسیاری از تصمیمات و مشارکت‌های اجتماعی به عنوان راهنمایی عمل کند. در واقع، خانواده‌ها می‌توانند الگوهای رفتاری سیاسی درستی را به فرزندان خود القا کنند و در تربیت سیاسی عملکرد موفقیت‌آمیز داشته باشند. این الگوهای رفتاری می‌توانند شامل مشارکت در امور اجتماعی، احترام به تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی، تشویق به مشارکت والدین در آموزش و پرورش و موارد دیگر باشند.

در واقع، سرمایه اجتماعی خانواده می‌تواند به عنوان یک نیروی مهم در انتقال فرهنگ سیاسی و مشارکت سیاسی دانش‌آموزان عمل کند. از طرفی، سرمایه اجتماعی شکل گرفته در فضای مدرسه نیز می‌تواند از شبکه ارتباطی دانش‌آموزان با معلمان و همسالان ناشی شود و در تقویت تربیت سیاسی و ارتباطات اجتماعی دانش‌آموزان مؤثر باشد. این شامل برگزاری بحث‌های گروهی و کلاس‌های جمعی با موضوعات اجتماعی و سیاسی، تشکیل گروه‌های مطالعه با موضوعات اجتماعی و سیاسی، توسعه شبکه‌های اجتماعی در محیط مدرسه و تشویق به شناخت و احترام به تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی می‌شود.

در نتیجه، سرمایه اجتماعی خانواده و محیط مدرسه به عنوان عوامل مهم در تربیت سیاسی و ارتباطات اجتماعی دانش‌آموزان بسیار مؤثر هستند. استفاده از راهکارهای مناسب برای تقویت سرمایه اجتماعی در خانواده و محیط مدرسه، می‌تواند به بهبود تربیت سیاسی و ارتباطات اجتماعی دانش‌آموزان کمک کند.

با توجه به نتایج پژوهش‌ها، مشخص شده است که هم متغیر سرمایه اجتماعی خانواده و هم متغیرهای شبکه ارتباطی دانش‌آموزان با معلمان و گروه‌های همسال، تأثیر مثبت و معناداری بر میزان جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان دارند. با این حال، در مقایسه بین دو متغیر، تأثیر متغیر سرمایه اجتماعی خانواده بیشتر از متغیرهای مربوط به شبکه ارتباطی بود. این نتیجه نشان می‌دهد که بخش مهمی از عوامل مؤثر در جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان در مدرسه به متغیرهای خارج از مدرسه یا پیش از ورود دانش‌آموز به مدرسه بستگی دارد و در این میان، نقش خانواده به عنوان یکی از عوامل اساسی و منحصر بفرد در تأثیرگذاری بر جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان بسیار مهم است. در واقع، کودکان و نوجوانان در دوران کودکی بسیاری از ویژگی‌های شخصیتی خود را بربر ساخت می‌کنند و از طریق انواع سرمایه‌هایی که در بستر خانواده برای آن‌ها فراهم شده، از جمله سرمایه‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی، اقدام به شکل دادن شخصیت و باورهای خود می‌کنند. بنابراین، سرمایه اجتماعی خانواده می‌تواند به عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار در شکل‌گیری شخصیت و باورهای سیاسی دانش‌آموزان عمل کند و در نهایت، به جامعه‌پذیری سیاسی آن‌ها در مدرسه کمک کند.

همچنین، نقش شبکه‌های ارتباطی دانش‌آموزان در محیط مدرسه و با معلمان و گروه‌های همسال نیز در کمک به جامعه‌پذیری مطلوب غیرقابل انکار است. این شبکه‌ها می‌توانند به عنوان یک منبع ارتباطی و تعاملی برای دانش‌آموزان عمل کنند و در نهایت به افزایش جامعه‌پذیری سیاسی آن‌ها در مدرسه کمک کنند.

بنابراین، برای افزایش جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان در مدرسه، لازم است که به عوامل خارج از مدرسه و نقش آن‌ها در شکل‌گیری شخصیت و باورهای سیاسی دانش‌آموزان، به خصوص نقش خانواده، توجه ویژه‌ای شود. همچنین، منابع و فرصت‌های مناسب برای تشکیل و تقویت شبکه‌های ارتباطی دانش‌آموزان در محیط مدرسه نیز باید فراهم شود.

در ادامه، چند راهکار کاربردی برای افزایش جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان در مدارس را معرفی می‌کنیم:

۱- تقویت کردن سرمایه اجتماعی خانواده: برای افزایش جامعه‌پذیری سیاسی دانش‌آموزان در مدارس، لازم است که خانواده‌ها تلاش با شرکت در فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی، شرکت در انتخابات و تشکیل انجمن‌های مختلف، نقش فعالی در جامعه داشته باشند و این تجربیات را به فرزندان خود منتقل کنند.

۲- تقویت شبکه‌های ارتباطی دانش‌آموزان: شبکه‌های ارتباطی دانش‌آموزان با معلمان و گروه‌های همسال می‌تواند به عنوان یک منبع ارتباطی و تعاملی برای دانش‌آموزان عمل کند. برای تقویت این شبکه‌ها، می‌توانند در دوره‌های آموزشی و فرهنگی شرکت کنند و با فراهم کردن فرصت‌های مناسب برای تعامل و همکاری، افراد را به هم نزدیک کنند.

۳-ارائه آموزش‌های مرتبط با جامعه‌پذیری سیاسی: می‌توان در محیط مدرسه، آموزش‌های مرتبط با جامعه‌پذیری سیاسی را ارائه کرد تا دانش‌آموزان با مفاهیم و اصول مرتبط با جامعه‌پذیری سیاسی آشنا شوند. این آموزش‌ها می‌توانند شامل مفاهیم اصلی دموکراسی، حقوق و وظایف شهروندی، تعاملات اجتماعی و فرهنگی و... باشند.

۴-ارائه فرصت‌های مشارکت در تصمیم‌گیری: ارائه فرصت‌های مشارکت در تصمیم‌گیری در مورد مسائل مرتبط با مدرسه و جامعه، به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد که در فرایند تصمیم‌گیری شرکت کرده و احساس مالکیت در مورد تصمیمات گرفته شده داشته باشند. این فرصت‌ها می‌توانند شامل شوراهای دانش‌آموزی و انجمن‌های مختلف باشند.

۵- ارائه فرصت‌های تجربی و عملی: ارائه فرصت‌های تجربی و عملی مرتبط با جامعه‌پذیری سیاسی، به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد که به صورت عملی با مفاهیم و اصول مرتبط با جامعه‌پذیری سیاسی آشنا شوند و تجربه کسب کنند. این فرصت‌ها می‌توانند شامل شرکت در انتخابات، فعالیت در حزب‌ها و سازمان‌های مرتبط با جامعه‌پذیری سیاسی و شرکت در فعالیت‌های مرتبط با این حوزه باشند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازن اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازن و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

References

- Alagheband, A. (2007). *Sociology of Education*. Ravan Publications.
- Chalabi, M. (1996). *Sociology of Order: Explanation and Theoretical Analysis of Social Order*. Ney Publications.
- Cohen, A. (2017). *Social Sociology Translated by - Mohammad Khakpour & Mohammadreza Fattahi*. Ney Publications.
- Ghaffari, G. (2008). The Construct of Cultural Capital and Its Productive Sources. *Growth of Social Sciences*, 12(2).
- Hezarjaribi, J., Karimi, G., & Farhadi, A. (2013). Factors Influencing Political Socialization of University Students. *Strategic Political Research*(39), 92-120.
- Israel, G. D., Beaulieu, L. J., & Hartless, G. (2001). The Influence of Family and Community Social Capital on Educational Achievement. *Rural Sociology*, 66(1). <https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.2001.tb00054.x>
- Mehri, K. (2005). The Impact of Social Capital on Academic Success of Students in Tabriz. *Quarterly Journal Of Family and Research*(2).

- Nazoktabar, H. (2011). Exploring the Relationship Between Social Capital and Children's Education. *Management and Development Process*(68-69).
- Putnam, R. (1967). *Democracy and Civic Traditions Translated by - Mohammad Taghi Delfrooz*. Office for Studies and Political Research, Ministry of Interior.
- Putnam, R. D. (1993). The Prosperous Community: Social Capital and Public Life. *The American Prospect*, 13(4), 35-42.